

Daiga Jamonte, Bc.hist. Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātāja

Ledus Daugavā 1904. un 1905. gada aprīlī

Laikapstākļi aprīlī Latvijā mēdz būt ļoti atšķirīgi. Ja šogad aprīlis ir atnācis jau bagātīgiem ziediem, tad 1904. un 1905. gadā tas atnāca ar milzīgiem ledus krāvumiem Daugavā, par ko liecina fotogrāfijas Latvijas Universitātes (LU) **Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekciju K. R. Kupfera** mantojuma apakškolekcijā.

Karls Reinholds Kupfers (1872-1935) ir viens no ievērojamākajiem 20. gadsimta sākuma Baltijas dabaspētniekiem. Tērbatas universitātē ieguvis kandidāta grādu botānikā un matemātikā, 1894. gadā viņš sāka strādāt Rīgas Politehniskajā institūtā. Neskatoties uz to, ka par savas dzīves uzdevumu viņš uzskatīja Baltijas floras pētniecību, viņa interešu lokā bija dabaszinības, vēstures un kultūras jautājumi kopumā. 1894. gadā viņš iestājās **Rīgas Dabaspētnieku biedrībā** (*Naturforscher-Verein zu Riga*; 1845 - 1939), kur darbojās visu savu mūžu. 1929. gadā zinātnieks LU Augu morfoloģijas un sistemātikas institūtam pārdeva savu bagātīgo herbāriju un citus botānikas materiālus. Pēc Otrā pasaules kara tos glabāja un izmantoja pētniecībā Botānikas katedra, kas to vēlāk nodeva muzejam. Acīmredzot līdz ar šiem materiāliem LU Muzejā ir nonākusi arī **K. R. Kupfera fotogrāfiju kolekcija**, kurā ir aptuveni 300 vienību. Tās lielākoties uzņemtas Latvijā un Igaunijā, un tajās attēloti dabas objekti - ainavas, biotopi, dabas parādības, ģeoloģiskie veidojumi. Fotogrāfijas ir uzlīmētas uz kartītēm un anotētas.

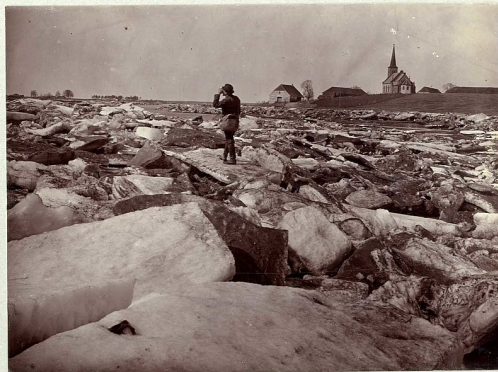
K. R. Kupfera fotogrāfiju kolekcijā atrodas 9 kartītes, kas uzņemtas 1904. gadā un 7 - 1905. gadā, kopā 29 fotogrāfijas, kurās attēloti ledus sanesumi uz Daugavas. Fotogrāfiju autors ir viņš pats, atskaitot 4, kuru autors ir ģeologs, Rīgas Politehniskā institūta profesors **Karls Bruno Doss** (1861–1919). K. R. Kupfers viņu raksturoja kā vienmēr laipnu, atsaucīgu, kaismīgu un erudītu ģeoloģijas entuziastu, kura darbību iespējams aplūkot vairākos aspektos. Kopš 1890. gada viņš bija arī Rīgas Dabaspētnieku biedrības biedrs. Profesora B. Dosa ģeoloģiskie vākumi glabājas **LU Muzeja Ģeoloģijas kolekcijās**.

EIS-STAUUNGEN AN DER DUENA

Am 11, 13 & 17 April 1904 (Gregor Stils)

aufgenommen von K. R. Kupffer.

200

XIX, 30

201

200 Eisblöcke (Blick SW - NW)
201 zusammenhängende Eisscholle (Blick NW - SW)
ausgespült in d. Niederung am rechten Ufer ober-
halb d. Kirche von Lüstenhof. (Kirchholm).

Ledus bloki (ziemeļrietumu skats); Savienoti ledus gabali pie Salaspils (Kirchholm). 1904.gada aprīlis. Foto: K. R. Kupfers.

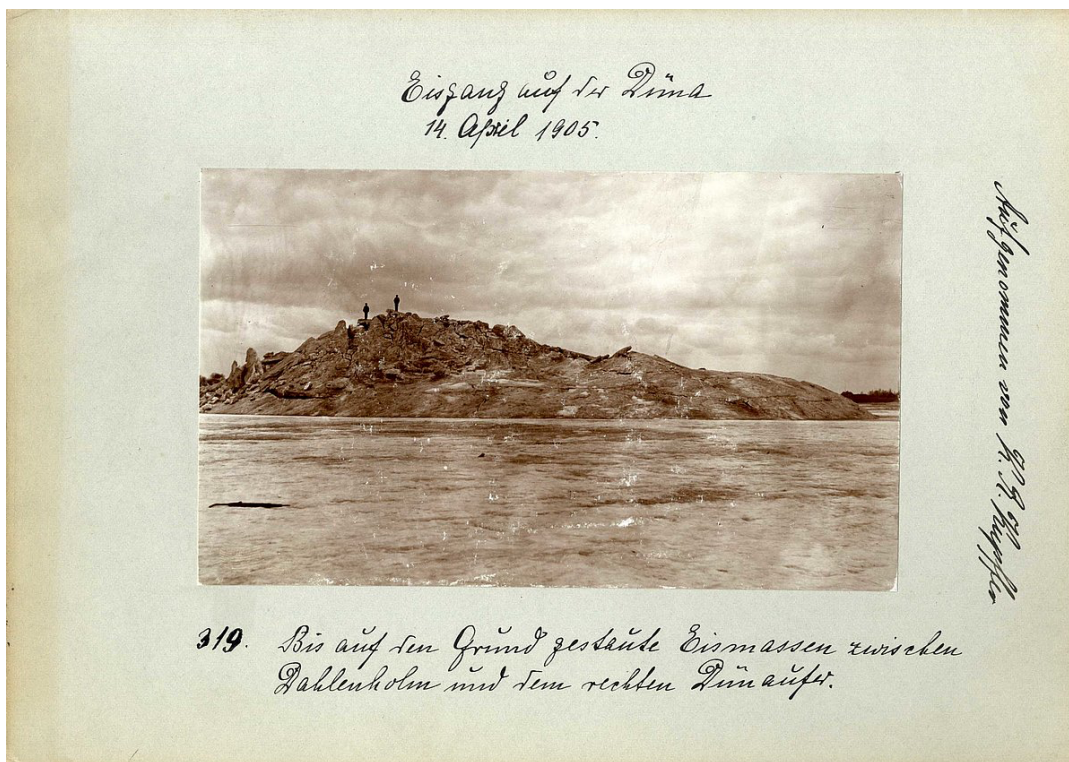
1904. gada fotogrāfijas uzņemtas 11., 13. un 17. aprīlī (pēc jaunā stila) deviņas Salaspilī, piecas Doles salā, piecas Rembatē un trīs Ķegumā. 1905. gadā uzņemtās fotogrāfijas datētas tikai kā uzņemtas aprīlī, divas - konkrēti 14. aprīlī, B. Doss reizēm iekavās norāda datumu arī pēc vecā kalendārā stila. K. R. Kupfers savās fotogrāfijās uzņēmis Doles salu, bet B. Doss - vietu pie Marjuškas - vieta Daugavas labajā krastā iepretim Doles salai.

1904. gada 3. maija Rīgas Dabaspētnieku biedrības sapulcē prof. B. Doss uzstājās ar ziņojumu par šī pavasara ledus sastrēgumiem Daugavā. Viņš norādīja, ka jau februāra beigās sāka veidoties ledus sastrēgumi un savā ziņojumā min Ķegumu, Salaspili, Doles salu, kur veidojās lielākie ledus sablīvējumi. Savā ziņojumā viņš demonstrēja docenta Kupfera kunga uzņemtās fotogrāfijas, kā arī "gaismas bildes" - diapozitīvus [**Düna Zeitung, Nr.107 (12.05.1904)**]; laikrakstos norādīts datējums pēc jaunā stila kalendāra].

Notikumu gaitu, kā veidojušies ledus sastrēgumi Daugavā 1904. un 1905. gadā var izsekot tā laika **laikrakstos**. 20. gadsimta sākumā Daugava ir nozīmīgs satiksmes ceļš, tikpat nozīmīga ir tās šķērsošanas iespējas, jo sevišķi Rīgā. Jāatceras, ka 20. gadsimta sākumā, upe bija arī plostnieku ceļš. Situācija Daugavā bija arī **Rīgas pontonu tilta** - svarīga Rīgas abu krastu savienotāja, drošības jautājums. Ledus pietiekošs biežums gan atver ledus ceļu, gan ļauj upi šķērsot, savukārt, ledus iešana

praktiski apstādina jebkura veida satiksmi gan pa upi, gan ierobežo iespējas tikt tai pāri. Ledus stāvoklis Daugavā arī ietekmēja arī ostas darbību. Jūlijā ostas inženieris A. Pabsts laikrakstā “*Rigasche Industrie-Zeitung*” publicēja plašāku ziņojumu par 1904. gada ledus iešanu, iezīmējot notikumu gaitu ostā jau no 1903. gada novembra [**Rigasche Industrie-Zeitung, Nr.14 (07.07.1904)**].

Daugavas ledus stāvokļa nozīmīguma dēļ Rīgas laikraksti visas ziemas garumā regulāri ziņoja par ledus stāvokli Daugavā. 1903. gada novembrī jau presē parādījās pirmās ziņas par sniega un ledus sadrūzmēšanos, kas īslaicīgi bojājusi pontona tiltu [**Baltijas Vēstnesis, Nr.260 (17.11.1903)**]. 1904. gada 25. martā laikraksts “*Baltijas Vēstnesis*” ziņoja, ka ledus iešana Daugavā gaidāma kuru katru dienu, augšpus dzelzceļa tiltam tas ir biezs un slāņains, kas var radīt lielu ledus sadrūzmēšanos pie pontonu tilta [**Baltijas Vēstnesis, Nr.72 (30.03.1904)**], bet jau 30. martā tiek ziņots, ka ap dzelzceļa tiltu ir izveidojušies veseli ledus kalni [**Baltijas Vēstnesis, Nr.72 (30.03.1904)**]. Aktīvi tirgotāji uz šiem notikumiem reaģēja strauji, jau 30. martā laikraksts informēja, ka Mārstaļu ielā ir iespējams iegādāties pastkartes no 28. marta ledus iešanas un “aisbergu” krāvumu attainojumu [**Düna Zeitung, Nr.72 (30.03.1904)**].

Līdz pamatiem sadauzītas ledus masas starp Doles salu un labo Daugavas krastu. 1905. gada 14. aprīlis. Foto: K. R. Kupfers

Līdzīga aina atkārtojās arī **nākamajā ziemā**, kad arī jau 1904. gada novembrī laikraksti ziņoja par ledus drūzmēšanos (saspiešanos), atzīmējot, ka “tagad jau trešo gadu no vietas ledus saspiešanās pārsteigusi pilsētu un katru reizi ar zaudējumiem. Ta ir liecība, ka uz Daugavas par maz gādāts par pienācīgu kārtību. Vai tas tā ilgi paliks, ir jautājums, kas pelna nopietnu ievērošanu.” [**Baltijas Vēstnesis, Nr.250 (03.11.1904)**] Arī šajā reizē cieta plostnieki, tos nācās glābt, negadījumā nogrima laiva ar 30 000 ķieģeļiem. 10. novembrī pontonu tilts ir ticis salauzts [**Baltijas Vēstnesis, Nr.275 (02.12.1904)**] un upes šķērsotāju plūsma lielā mērā pārcēlās uz dzelzceļa tiltu, kas atkal radīja savas problēmas [**Baltijas Vēstnesis, Nr.275 (02.12.1904)**]. Laikraksts “*Düna Zeitung*” 7. martā ziņoja, ka ledus iešana šajā gadā sākusies pēkšņi un spēcīgi [**Düna Zeitung, Nr.50 (07.03.1905)**] un turpina ziņot par ūdenslīmeni Daugavā un situāciju kopumā. Naktī no 20. un 21. martu ledus krāvums izveidojies pie Marjuškas [**Rigasche Rundschau, Nr.79 (11.04.1905)**] un ledus krāšanās šai apvidū turpinājās. 26.

marta laikraksts informēja par 2 verstu (1 versts - **1066,8 metri**) garu un vairāk kā 25 pēdu (1 pēda - **30,48 cm**) augstu ledus sablīvējumu pie Doles salas [**Rigasche Rundschau, Nr.66 (26.03.1905)**], 28. martā jau ziņo par 3 verstu garu sastrēgumu [**Düna Zeitung, Nr.67 (28.03.1905)**], kura graušanai piesaistīti tvaikoņi, kas kopumā bija ierasta prakse. Pašā Rīgā ledus iziešana gan esot noritējusi mierīgi [**Baltijas Vēstnesis, Nr.67 (28.03.1905)**]. Laikraksts “Baltijas Vēstnesis” aprīļa sākumā ziņoja, ka šinī pavasarī ledus iziešana būs tik normāla kā reti kad [**Baltijas Vēstnesis, Nr.72 (02.04.1905)**]. Tomēr, kā redzam K. R. Kupfera fotogrāfijās, vēl aprīlī pie Doles salas bija redzami lieli ledus sanesumi.

Arī **mūsdienās ledus režīmam** Latvijas upēs tiek pievērsta uzmanība. Ar šiem jautājumiem nodarbojas arī LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē. Tiek veikti pētījumi par ūdenstilpju hidroloģisko režīmu, kura viens no aspektiem ir arī ledus veidošanās un iziešana.

Minētās fotogrāfijas no K. R. Kupfera mantojuma apakškolekcijas ir nozīmīgs 20. gs. sākuma ledus apstākļus ilustrējošs materiāls. Visi K. R. Kupfera fotogrāfiju kolekcijas uzņēmumi ar ledus sastrēgumiem pieejami LU e-resursu repozitorijā **LU Muzeja sadaļā**, bet visa fotogrāfiju kolekcija - LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijās.

Jāatzīst, ka 1904. un 1905. gada pavasari nav bijuši unikāli - lieli ledus sastrēgumi Daugavā, kā arī ledus krāvumi jūrmalā ir veidojušies arī citos gados, par ko ir saglabājušās fotogrāfiskas liecības. Šādi attēli atrodas arī Latvijas Ģeogrāfijas biedrības materiālos LU Muzeja Ģeoloģijas kolekcijās.

Saites, kur lasīt vairāk:

[Par Rīgas Politehnisko institūtu](#)

[Plašāk par K. R. Kupferu un viņa mantojumu LUM jau rakstīts “LU simtgades atklājumi”](#)

[Par B. Dosu - Zabele A. Bruno Doss - Latvijas ģeoloģijai/ Zinātņu vēsture un muzejniecība: LU raksti. -639.sēj.-R., 2001.-171. -174.lpp.](#)